

Sygn. akt I ACa 854/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 października 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Hanna Nowicka de Poraj (spr.)
Sędziowie:	SSA Władysław Pawlak SSA Grzegorz Krężolek
Protokolant:	sekr.sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 20 października 2014 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa z powództwa Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta T.

przeciwko S. Z. (1)

o ustalenie

na skutek skargi E. A. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 sierpnia 1999 r., sygn. akt I ACa 160/99

1. zmienia wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 sierpnia 1999 r., I ACa 160/99 w ten sposób, że uchyla wyrok Sądu Wojewódzkiego w Tarnowie z dnia 27 listopada 1998 r., sygn. akt I C 443/98, w zakresie punktu I sentencji i pozew odrzuca;

2. zasądza od Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta T. na rzecz skarżącej E. A. kwotę 10.200 zł (dziesięć tysięcy dwieście złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

I ACa 854/13

UZASADNIENIE

W dniu 20 czerwca 2013 roku E. A. – działając jako spadkobierca S. Z. (1) – wniosła o wznowienie postępowania, zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 sierpnia 1999 r., sygn. akt I ACa 160/99.

Wymieniony wyżej wyrok Sądu Apelacyjnego zapadł w sprawie z powództwa Skarbu Państwa – Kierownika Urzędu Rejonowego w T. przeciwko S. Z. (1) o ustalenie, że Skarb Państwa jest właścicielem nieruchomości położonej w T. przy ul. (...), oznaczonej jako działka nr (...) o pow. 2896 m⁽⁽²⁾⁾ z obrębem (...), obj. Dawnymi księgami Lwh (...). T., prowadzonymi przez Sąd Rejonowy w Tarnowie. W uzasadnieniu pozwu strona powodowa powoływała się na fakt

utrąty posiadania przedmiotowej nieruchomości przez S. Z. (1) w związku z II wojną światową i wskazywała na przepis art. 34 ust. 1 lit a dekretu z dnia 8 marca 1946 r o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz.U. nr 13, poz. 87). Za pozwanego S. Z. (1) w sprawie działał kurator dla nieznanego z miejsca pobytu, I. S., która wносиła o oddalenie powództwa.

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego Sąd Wojewódzki w Tarnowie, wyrokiem z dnia 27 listopada 1998 r, sygn. akt IC 443/98, uwzględnił powództwo w całości, to jest ustalił, że Skarb Państwa jest właścicielem opisanej w pozwie nieruchomości.

Przedmiotowy wyrok został zaskarżony przez pozwanego, imieniem którego działała kurator I. S., która zarzuciła, między innymi, niewyjaśnienie losów wojennych i powojennych S. Z. (1) i jego rodziny. Apelacja zmierzała alternatywnie do uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Wojewódzkiemu w Tarnowie do ponownego rozpoznania, względnie do zmiany zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 13 sierpnia 1999 roku, sygn. akt I ACa 160/99, Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelację pozwanego.

Sądy obu instancji przyjęły, że wyłącznym dowodem śmierci osoby fizycznej jest akt zgonu, sporządzony na podstawie tzw. karty zgonu lub pisemnego zgłoszenia właściwego organu państwowego albo na podstawie postanowienia sądu o stwierdzeniu zgonu lub uznaniu za zmarłego. Fakt śmierci danej osoby nie może być natomiast ustalany na podstawie dowodu z zeznań świadków, nawet jeśli, jak w sprawie niniejszej, zeznania takie zostały złożone (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 17 czerwca 1998 r, sygn. akt I ACz 405/98 – k. 76-78 akt IC 443/98). Dlatego też Sądy – mimo podnoszonych zarzutów i wyników postępowania dowodowego, wskazujących na śmierć S. Z. (1) w czasie okupacji – rozpoznały sprawę merytorycznie.

E. A. wnosząc o wznowienie opisanego wyżej postępowania wskazywała, że w dacie wszczęcia postępowania w sprawie IC 443/98, wskazany przez powoda jako pozwany S. Z. (1) już nie żył. Wymieniony zmarł w dniu 11 czerwca 1942 r, podobnie jak większość jego spadkobierców ustawowych. Wojnę przeżyła jedynie matka powódki, a córka S. Z. (1), M. Z., która zmarła w dniu 20 grudnia 1994 roku, a której jedynym ustawowym spadkobiercą jest skarżąca. To skarżąca powinna być stroną pozwaną w sprawie z powództwa Skarbu Państwa o ustalenie, albowiem wskazany jako pozwany S. Z. (1) w dacie wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej. Rozstrzygnięcie sprawy bez udziału E. A. prowadziło do nieważności postępowania, gdyż naruszyło jej prawo do obrony.

Skarżąca podała ponadto, że działania zmierzające do odnalezienia nieruchomości należącej kiedyś do jej dziadków, podjęła po uzyskaniu praw spadkowych po S. Z. (1). Zleciła wówczas geodecie M. S. odszukanie takich nieruchomości. W dniu 27 kwietnia 2013 r, w obecności K. L., M. S. poinformował powódkę o tym, że przed Sądem Okręgowym w Tarnowie toczyło się postępowanie w sprawie IC 443/98, w którym zapadł wyrok ustalający nabycie własności nieruchomości dziadka Skarżącej, S. Z. (1), przez Skarb Państwa. Powyższe świadczy o tym, że skarżąca dochowała trzymiesięcznego terminu z art. 407 § 1 k.p.c.

Podnosząc powyższe okoliczności **skarżąca domagała się** wznowienia postępowania w sprawie IC 443/98 i zmiany wyroku Sadu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 sierpnia 1999 r, I ACa 160/99 oraz wyroku Sądu Wojewódzkiego w Tarnowie z dnia 27 listopada 1998 r, sygn. akt IC 443/98, przez oddalenie powództwa Skarbu Państwa w całości.

Pozwany Skarb Państwa – Prezydent Miasta T. wnosił o odrzucenie skargi, względnie o jej oddalenie a ponadto o zasądzenie od skarżącej na jego rzecz kosztów postępowania.

W ocenie pozwanego skarga powinna zostać odrzucona już z tej przyczyny, że została złożona, jako wniosek, imieniem zmarłego S. Z. (1), nie zaś imieniem E. A.. Ponadto, w ocenie pozwanego, skarga została wniesiona z uchybieniem trzymiesięcznego terminu z art. 407§1 k.p.c. Bieg tego terminu winien być liczony co najmniej od roku 2007, kiedy to skarżąca dowiedziała się o orzeczeniu Sądu Wojewódzkiego w Tarnowie z 1998 roku. Jako najwcześniejszą datę

przyjmować można dzień 14 września 2007 roku, kiedy to E. A. udzieliła pełnomocnictwa adwokatowi J. S. (S.) do sporządzenia kserokopii wyroków Sądu Wojewódzkiego w Tarnowie i Sądu Apelacyjnego w Krakowie, wydanych w sprawie IC 443/98. A zatem wiedziała ona już wówczas o sprawie dotyczącej własności nieruchomości należącej do jej dziadka S. Z. (1). O sprawie tej wiedział również M. S., który w roku 1997 pełnił funkcję Kierownika Oddziału Geodezji (...) Gruntami i (...) Urzędu Rejonowego w T. i sam przygotowywał dokumenty związane z przejściem na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości przy ul. (...).

Brak jest również podstaw do przyjęcia, że doszło do nieważności postępowania, wskutek naruszenia prawa skarżącego do obrony w sytuacji, gdy za pozwanego S. Z. (1) działał prawidłowego ustanowiony kurator dla nieznanego z miejsca pobytu. Ustanowienie kuratora nie było błędne o czym przesądził Sąd Apelacyjny w Krakowie, który postanowieniem z dnia 17 czerwca 1998 r uchylił postanowienie Sadu Wojewódzkiego odrzucające pozew – wskazując, że bez urzędowego stwierdzenia śmierci danej osoby (sporządzenie aktu zgonu) nie sposób przyjąć, że osoba ta nie żyje.

Sąd Apelacyjny ustalił następujący stan faktyczny.

Właścicielem nieruchomości położonej w T. przy ul. (...), oznaczonej jako działka nr (...) o pow. 2896 m⁽⁽²⁾⁾ w obrębie (...), obj. Lwh (...). T., prowadzonymi przez Sąd Rejonowy w Tarnowie był S. Z. (1). Wyrokiem z dnia 27 listopada 1998 r, w sprawie sygn. akt IC 443/98, Sąd Wojewódzki w Tarnowie, ustalił, że właścicielem opisanej wyżej nieruchomości jest Skarb Państwa. Wyrok ten został wydany przy wskazaniu jako pozwanego w sprawie S. Z. (1), za którego działał kurator dla nieznanego z miejsca pobytu, w osobie I. S., ustanowiony zarządzeniem dnia 6 marca 1998 r.

(okoliczności bezsporne – wynikające z dokumentów w aktach Sądu Rejonowego w Tarnowie, sygn. IC 443/98).

W dacie wniesienia pozwu w sprawie IC 443/98 S. Z. (1) już nie żył. Wymieniony zmarł w dniu 11 czerwca 1942 r. W tym samym dniu zmarły żona S. P.(...) Z. oraz córki I. F. (1) i J. (J.) Z.. Wojnę przeżyła jedna z córek S. M. (M.) Z.. M. Z. nabyła spadek po P. Z., J. Z., I. F. (2) i S. Z. (1) – co zostało stwierdzone postanowieniami Sądu Rejonowego w Tarnowie z dnia 24 września 2009 r, sygn akt I Ns 1728/08 oraz z dnia 13 września 2012 r, sygn. akt I Ns 1093/12. Jedynym spadkobiercą M. Z., w zakresie nieruchomości położonych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, jest jej córka – E. A., co zostało stwierdzone postanowieniem Sądu Rejonowego w Przemyślu z dnia 6 września 2007 r, sygn. akt I Ns 744/07.

(okoliczności niezaprzeczone przez pozwanego – wynikające z dokumentów: skróconego odpisu aktu zgonu k. 29, postanowień Sądu Rejonowego w Tarnowie: k. 30-34, 38).

E. A. ma aktualnie 80 lat. Mieszka w P.. Jej rodzice mieszkali w Niemczech a następnie we Francji, wymieniona była w T. na terenie spornej nieruchomości przed wojną raz, kiedy była rocznym dzieckiem. Z opowieści matki wiedziała, że dziadek miał dom z ogrodem w T.. Własnością jej rodziny były również nieruchomości w P.. Po raz pierwszy po wojnie skarżąca była w Polsce 2006 r. Za namową wnuczki chciała szukać śladów swojej rodziny. Miała wówczas kontakt z adwokatem w K., który powiedział jej, że nieruchomość w T. najpewniej nie może zostać odzyskana, gdyż nie zostało złożone oświadczenie, że nie była ona opuszczona w roku 1946. Wnioskodawczyni skoncentrowała się na sprawie dotyczącej nieruchomości w P.. W P. reprezentował ją adwokat o nazwisku S.. Przez niego nawiązała kontakt z adwokatem J. S. z T., który reprezentował ja w sprawie o stwierdzenie żony i córek S. Z. (1). W 2007 i 2008 roku udzieliła pełnomocnictwa adwokatowi S. chcąc, by ten zbadał księgi wieczyste i dowiedział się jaki jest stan prawny nieruchomości S. Z. (1) położonej w T.. Po jakiś czasie wymieniony poinformował ją, że odmówiono mu dostępu do dokumentów ksiąg wieczystych z uwagi na to, że brak jest dowodu na to, że mocodawczyni (E. A.) jest spadkobiercą S. Z. (1). Adwokat J. S. nie mówił skarżącej o tym, że z powodztwa Skarbu Państwa toczyła się sprawa dotycząca własności nieruchomości S. Z. (2) jak też, jaki wyrok został wydany w tej sprawie. Po uzyskaniu koniecznych dokumentów (postanowień spadkowych) skarżąca za namową mieszkającego w W. K. L. podjęła próbę odnalezienia przedmiotowej nieruchomości. K. L. namówił skarżącą do podjęcia działań prawnych zmierzających do jej odzyskania. K. laski skontaktował skarżącą z M. S.. 27 kwietnia skarżąca 2013 roku skarżąca spotkała się z M. S.. W rozmowie uczestniczył, w charakterze tłumacza, K. L.. Wówczas skarżąca poznała po raz pierwszy szczegóły dotyczące

położenia, konfiguracji i aktualnego zagospodarowania. Dowiedziała się również o wpisaniu do ksiąg wieczystych Skarbu Państwa, w miejsce S. Z. (1), oraz o wyroku Sądu Wojewódzkiego w Tarnowie, wydanym w sprawie IC 443/98, który stanowił podstawę tego wpisu. M. S. polecił skarżącej jej aktualnego pełnomocnika procesowego.

(dowód zeznania świadka K. L. e-protokół z dnia 25 października 2013 r, min. 00:04:20 – 00:021:35, zeznania świadka M. S. k. 133-134, wyjaśnienia E. A. e-prot. Z dnia 20 października 2014 r, min: 00:03:29- 00:59:28)

Spośród faktów przedstawionych wyżej sporne były okoliczności ściśle związane z zachowaniem przez skarżącą terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania. Stan faktyczny w tej części ustalono w oparciu o wyjaśnienia samej skarżącej oraz będące ich logicznym uzupełnieniem zeznania świadków M. S. i K. L.. Zeznania E. A. ocenione przy osobistym z nią kontakcie nie budzą wątpliwości co do swojej prawdziwości. Są stanowcze spójne i konsekwentne nawet jeśli słuchana ma problemy z wy tłumaczeniem pewnych kwestii prawnych. Sąd Apelacyjny dał wiarę E. A., że o wydaniu wyrok w sprawie, której dotyczy skarga o wznowienie postępowania, dowiedziała się dopiero od M. S. w dniu 27 kwietnia 2013 r. Datę tę zapamiętali wszyscy uczestnicy spotkania, co jest zrozumiałe, gdyż dla K. L. był to dzień poprzedzający urodziny jego syna. Brak jest podstaw do przyjęcia, że skarżąca dowiedziała się o podstawie wznowienia – to jest o tym, że wyrok ustalający własność Skarbu Państwa zapadł przeciwko nieżyjącemu S. Z. (1), którego skarżąca jest jedynym spadkobiercą – we wcześniejszym terminie a zwłaszcza w roku 2007 od adwokata J. S.. Do takiego wniosku nie prowadzi sama treść pełnomocnictwa procesowego znajdującego się na karcie 206 akt IC 443/98. Z jego treści wynika, że skarżąca jedynie podpisała in blanco standardowy druk pełnomocnictwa procesowego, sama treść upoważnienia w języku polskim została wpisana przez inną osobę (skarżąca nie włada językiem polskim). Prawda jest, że adwokat J. S. zwracał się imieniem E. A. o wydanie kserokopii zapadłych w sprawie wyroków, wraz z uzasadnieniami, jednakże wniosek jego nie został uwzględniony. Skarżąca stanowczo zaprzeczyła, by J. S. informował ją wówczas o sprawie IC 443/98, stanowczo też wyjaśniła, że wymieniony miał jej jedynie powiedzieć że odmówiono mu „dostępu do dokumentów” co skarżąca rozumiała jako dostęp do dokumentów w księgach wieczystych. Jest to relacja wiarygodna, jeśli weźmie się dodatkowo pod uwagę problemy językowe, wyjaśnienia skarżącej nie sposób podważyć.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Wbrew zarzutom pozwanego brak jest podstaw do odrzucenia skargi. Pismo w tej sprawie zatytułowane „wniosek pozwanego S. Z. (1) o wznowienie postępowania” z pewnością świadczy o braku profesjonalizmu jego autora. Nie budzi jednak wątpliwości, że intencją tego wystąpienia było wznowienie postępowania a jako składająca skargę została wskazana E. A., którą autor określił jako „działającą za nieżyjącego S. Z. (1)”. Wszystkie żądania procesowe zostały jednak sformułowane przez adwokata A. B. imieniem E. A.; nie budzi wątpliwości, że to ona jest inicjatorem postępowania a jej żądanie procesowe, choć błędnie nazwane skargą, jest w istocie wnioskiem o wznowienie postępowania. Wynika to jednoznacznie z treści pisma. Sama legitymacja skarżącej do wystąpienia ze skargą o wznowienie nie budzi wątpliwości.

Jak wynika z ustaleń faktycznych Sądu Apelacyjnego skarżąca zachowała termin do wniesienia skargi z art. 407 § 1 k.p.c. Pomiedzy datą 27 kwietnia 2013 r, kiedy to skarżąca dowiedziała się o podstawie wznowienia, a datą wniesienia skargi, co miało miejsce 20 czerwca 2013 roku, nie upłynął termin trzech miesięcy. Rozważania w sprawie wymaga również problem terminu z art. 408 k.p.c., który stanowi, że po upływie lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku nie można żądać wznowienia, z wyjątkiem wypadku, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie reprezentowana. Z taką właśnie wyjątkowa sytuacją procesowa mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. Wspólnie w niej dwie podstawy wznowienia: 1/ brak zdolności sądowej S. Z. (1) (art. 401 pkt 2 k.p.c.) i pozbawienie E. A. możliwości działania (art. 401 pkt. 2 k.p.c.). Nie może budzić wątpliwości, że E. A. pozbawiono możliwości działania i że było to konsekwencją naruszenia przepisów postępowania. To E. A. była legitymowana do udziału w postępowaniu w sprawie IC 443/98, tymczasem Sad Wojewódzki w Tarnowie prowadził sprawę przeciwko osobie, nie mającej zdolności sądowej i w takiej sytuacji rozstrzygnął sprawę prawomocnym wyrokiem. Sąd ten dopuścił się zatem nieważności postępowania (art. 379 pkt. 2 k.p.c.) a przyczyny dla których to się stało (uznanie, że wyłącznym dowodem śmierci jest akt zgonu, którego w tamtym procesie nie było) są bez znaczenia dla oceny

sytuacji procesowej E. A.. Rację ma również skarżąca, wskazując, na wadliwość działania kuratora dla nieznanego miejsca pobytu pozwanego, który, mimo oczywistych dowodów śmierci osoby zastępowanej, nie podjął żadnych działań zmierzających do urzędowego wykazania tego faktu, mimo, że miał legitymacje procesową do wystąpienie o stwierdzenie zgonu wymienionego (art. 535 k.p.c. w zw. z art. 527 k.p.c.). Pozbawienie E. A. możliwości działania, wskutek naruszenia prawa przepisów postępowania, pozwalało wznowić postępowanie w sprawie, mimo upływu ponad pięciu lat od uprawomocnienia się wyroku w sprawie IC 443/98.

Skarga o wznowienie postępowania odniosła jednak inny skutek niż ten, którego oczekiwała skarżąca. Wykazano, że w dacie wniesienia pozwu w sprawie IC 443/14 jedna ze stron procesu (pozwany S. Z. (1)) nie miała zdolności sądowej. Oznacza to, już wtedy że istniała negatywna przesłanka procesowa obligująca do odrzucenia pozwu Skarbu Państwa, bez możliwości badania jego merytorycznej zasadności, stosownie do treści art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. Istnienie tej przesłanki zostało wykazane w niniejszym postępowaniu a Sąd obowiązany jest wziąć ją pod uwagę z urzędu. Dlatego też, w uwzględnieniu skargi E. A., Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 sierpnia 1999 r, sygn. akt I ACa 160/99, w ten sposób, że uchylił wyrok Sadu Wojewódzkiego w Tarnowie z dnia 27 listopada 1998 r, sygn. akt IC 443/98, w zakresie punktu I sentencji i pozew odrzucił. Podstawę takiego rozstrzygnięcia stanowią przepisy art. 401pkt. 2 w zw. z art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. Jak już wcześniej wskazano istnienie negatywnej przesłanki procesowej wykluczyło merytoryczne badanie żądania pozwu, dlatego też żądanie skarżącej o zmianę wyroku Sądu Wojewódzkiego w Tarnowie przez oddalenie powództwa, nie mogło odnieść skutku.

Mając na względzie wszystkie powyższe uwagi i wskazane przepisy prawa procesowego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie 1 wyroku. Rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 2 wyroku znajduje podstawę w przepisie art. 98 § 1 i 3 k.,p.c. W skład kwoty zasądzonej na rzecz skarżącej wchodzi część uiszczony przez nią opłaty sądowej (3000 zł.) oraz wynagrodzenie pełnomocnika (7 200 zł.).